49

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

I. VOLEDI - AL. CERBU

Coroana regelui BUREBISTA

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ și TEHNICĂ

I. VOLEDI şi AL. CERBU

COROANA REGELUI BUREBISTA

*****

Colecţia "Povestiri Ştiinţifico-Fantastice"

49

I. VOLEDI şi AL. CERBU

COROANA REGELUI BUREBISTA

DOCUMENTUL EPIGRAFIC

În somptuosul birou al bancherului Bernard Pellier, patronul marilor uzine "A.B.C." din Paris, se aflau adunaţi, la ora aceea târzie din noapte, cinci oameni: arheologul Conrad Schratt, inginerul John Duklas, sculptorul Charles Nicolle, profesorul de istorie antica Arhimede Praxagoras şi gazda – un arhicunoscut numismat şi colecţionar de antichităţi.

Societatea aceasta amestecată, şi ca îndeletniciri şi ca naţionalităţi – fiindcă se aflau strânşi laolaltă: un neamţ, un englez, un grec şi doi francezi – poate stîrni pe bună dreptate mirarea oricui. Dar, pentru a lămuri lucrurile, să vedem ce s-a întâmplat cu câţiva ani în urmă…

Într-o dimineaţă însorită a lui mai 1893, vaporul „Albatrosul”, sub pavilion francez, îşi ridica ancora din portul Marsilia, îndreptându-se spre Haiffa. Pe bordul sau se afla o expediţie arheologică pornită să dezgroape statuia legendarului Moloch, zeul amoreilor, străvechiul popor căruia ebreii, după ce au fost izgoniţi din Egipt, i-au subjugat ţara – mănosul şi „făgăduitul” pământ al Canaanului.

Debarcaţi pe ţărmul apusean al Asiei, membrii expediţiei – după ce au recrutat călăuze şi muncitori săpători din rîndul populaţiei băştinaşe – s-au grăbit să se îndrepte către fluviul Seriat-el-Kebir. De bună-seamă că statuia zeului cu cap de taur, căruia amoreii îi jertfeau prin înec pe cei mai viteji fii ai săi, nu putea să se

găsească decât acolo unde au fost biblicele cetăţi Sodoma şi Gomora, îngropate cu milenii în urmă de o erupţie vulcanică. Pe locul acela blestemat a luat naştere lacul Asfaltit, ale cărui ape sărate nu primesc în străfundul lor nici o vieţuitoare. În felul acesta, spune o legendă, un zeu blînd şi mult mai puternic decât crudul Moloch a pus capăt pentru totdeauna sacrificării atâtor şi atâtor oameni nevinovaţi!

Expediţia a lucrat timp de câteva luni în cea mai mare taină. Apoi, pe neştiute, a părăsit locurile, iar arabii care fuseseră angajaţi ca muncitori săpători nu s-au mai întors niciodată în satele lor…

Într-o bună zi, presa pariziană a relatat cu lux de amănunte că bancherul Bernard Pellier, cunoscutul numismat şi colecţionar de antichităţi, a achiziţionat faimosul cap de taur al statuii zeului Moloch, care, fiind turnat din aur de 22 carate, nu s-a topit sub lava vulcanică ce a îngropat oraşele Sodoma şi Gomora. La rîndul său, bancherul francez a revândut cu un preţ fabulos această minune Muzeului de antichităţi din Paris…

Au trecut de atunci cinci ani şi iată că din nou, în biroul proprietarului marilor uzine „A.B.C.” din Paris, s-au reîntâlnit membrii faimoasei expediţii arheologice. De data aceasta se găseau de faţă numai patru din temerarii şi norocoşii cercetători, fiindcă cel de-al cincilea – bătrînul paleograf armean Bedros Altuni, care participase la lucrările de dezgropare ale oraşelor Sodoma şi Gomora în calitate de expert autorizat, dispăruse fără urmă.

*

Acum, după ce cititorul a făcut cunoştinţă cât de cât cu oaspeţii bancherului Pellier şi şi-a putut da seama când şi cum s-au înnodat legăturile dintre ei, este cazul să aflăm ceea ce puneau la cale. Fiindcă întâlnirea lor nu era deloc

întâmplătoare!…

După ce îşi goli pipa în scrumiera de argint şi sorbi pe nerăsuflate un pahar de vin de Bordeaux, profesorul Arhimede Praxagoras se ridică în picioare şi, aplecându-se peste biroul cu cristal al domnului Pellier, i se adresă acestuia cu o voce aproape şoptită:

– Prea stimate domnule bancher, moneda de aur şi inscripţia de pe piatra mutilată ce vă stau în faţă sunt două documente convingătoare, a căror autenticitate nu poate fi pusă la îndoială. Ele fac parte din colecţia particulară a majestăţii sale Franz Josef şi se găsesc pe biroul domniei-voastre numai datorită fericitei înrudiri dintre conducătorul expediţiei noastre, arheologul Conrad Schratt, cu excelenta societară de onoare a Teatrului imperial din Viena. Doamna Catherina Schratt, care îşi are apartamentul său chiar în castelul Schönbrunn, reşedinţa slăvitului împărat al Austriei, rege al Ungariei şi principe al Transilvaniei.

La auzul acestei destăinuiri neaşteptate, în ochii bancherului se aprinseră două luminiţe stranii, în timp ce frumoasele lui mâini albe pipăiau cu febrilitate moneda de aur şi piatra mutilată, pe care inscripţiile deveniseră aproape ilizibile.

Fără ca să-i dea răgaz să-şi revină, profesorul Praxagoras continuă cu aceeaşi voce şoptită:

– Valoarea acestor două documente este uriaşă dacă ţinem seamă de taina pe care o ascund.

– Cum?… Vreţi să susţineţi, domnule profesor, că această taină nu mai este cunoscută de nimeni? întrebă bancherul vădit tulburat…

– Departe de mine intenţia de a susţine un asemenea neadevăr, răspunse cu exagerată modestie profesorul Arhimede Praxagoras… Atît moneda cât şi piatra au fost cercetate de o pleiadă de epigrafişti iluştri, printe care se numără şi marele savant vienez Ad. Wilhelm. Toţi,

absolut toţi, fără nici o excepţie, au ajuns la concluzia că este vorba de două mărturii foarte importante în legătură cu existenţa unui mare stat dac în Podişul Transilvaniei, care a atins culmea puterii şi prosperităţii sale sub domnia regelui Burebista.

– Vasăzică e vorba de o taină pe care o cunosc foarte mulţi cercetători ai istoriei antice, domnule profesor Praxagoras, sublinie cu ironie Pellier.

– În parte, numai în parte, domnule bancher! se grăbi să adauge Praxagoras. Şi ca să vă daţi seama despre ce anume este vorba, voi încerca, cu permisiunea domniei voastre, să descifrez pentru a 1001-a oară inscripţia trunchiată de pe aceasta piatră mutilată, care a fost găsită împreună cu alte relicve cu prilejul dezgropării cetăţii greceşti Dionysopolis – Balcicul de astăzi.

Fără să mai aştepte încuviinţarea bancherului, profesorul Praxagoras îşi apropie lentilele ochelarilor săi cu ramă groasă de piatra de pe birou şi începu pe un ton didactic să dea explicaţii:

– Înscripţia măsoară 0,49 m în lungime, 0,46 m în lăţime şi are o grosime de 12 cm. Înălţimea literelor – foarte inegale – variază între 8 şi 12 cm. Scrisul – caracteristic pentru documentele epigrafice greceşti din secolul I dinaintea erei noastre – este corect, dar neîndemînatic. Formele literelor – precum vedeţi – sînt diferite: rombice, dreptunghiulare şi pătrate. Lipsuri mai importante se constată în părţile de mijloc şi de jos ale pietrei. Fără îndoială că ele se datoresc acţiunii corosive a apei şi frecării. Scrisul este în general destul de şters, iar unele rînduri au devenit aproape ilizibile.

După ce făcu o scurtă pauză, profesorul Praxagoras începu să silabisească cuprinsul inscripţiei:

„Eu, Acornion al lui Elios, împreună cu Nikerulos al lui Alexandros, cu Diom .... şi Aelianus al lui

Hermippos, din însărcinarea celor 9 arhonţi ai cetăţii Dionysopolis, am luat calea şesurilor şi munţilor către îndepărt........... şi mult bogata cetate de reşed........ a marelui Rubobostes, neînfricatul rege al viteazului neam al dacilor, căruia i-am dus daruri scumpe şi nenumărate, printre care .... şi o coroană de aur bătută în nestemate fără de pereche, drept recunoşt .... pentru că ne-a scăpat pe noi de urgia cruzilor bastarni, pe care .... şi i-a făcut una cu pămîntul. Ajunşi în cetatea de scaun a marelui rege dac, străjuită de munţi înalţi şi ape repezi, pe numele ei .... şi ne-am minunat deopotrivă de vrednicia şi priceperea locuitorilor de pe aceste meleaguri îndepărtate, neîntrecuţi în lucratul pămîntutui, creşterea vitelor, topitul aurului, pritocirea vinului şi meşteritul feluritelor arme de luptă ....

Ascultîndu-l pe profesorul Praxagoras tălmăcind cu migală inscripţia de pe piatră, bancherul Pellier se străduia să-şi păstreze calmul. Ca un încercat om de afaceri ce era, Pellier ştia că orice gest precipitat de-al său va urca preţul ce îl vor pretinde arheologii. Totuşi ochiului expert al lui Conrad Schratt nu-i scăpă faptul că mîinile albe şi netede ale bancherului se zgîrciseră, gata parcă să apuce o prada invizibilă. Pe figura de pasăre răpitoare a arheologului, apăru un rînjet ironic. Era rîndul său să intervină.

– Desigur, dragă Pellier, rudenia cu amanta lui Franz Josef, amintită de profesor, îi îngăduia lui Schratt să folosească un ton familiar în discuţia cu bancherul, te vei întreba ce legătură este între documentul epigrafic şi moneda de aur. Ei bine. Află că această monedă face parte din tezaurul pe care l-au descoperit acum aproape

100 de ani în munţii Orăştiei nişte simpli mineri. Ackner, de altfel, pomeneşte în lucrarea sa despre această descoperire care a făcut vîlvă la timpul său, ca şi despre legenda ce circulă încă şi astăzi în popor despre nişte comori considerabile aparţinînd unui oarecare rege dac. Dacă ţii seamă de faptul că Rubobostes, de care vorbeşte inscripţia, nu este decât o formă alterată a numelui Burebista – aşa cum confirmă istoricul roman Pompeius Trogus în cartea a 32-a din „Philippica” lui – şi că în munţii Orăştiei era cetatea de scaun a vestitului rege dac, ai în mînă cheia enigmei!

– Vrei să spui că acest Burebista a fost un fel de Cresus, întrebă batjocoritor bancherul.

– N-o spun eu; o afirmă documentele, replică sentenţios Schratt.

– Şi dacă documentele mint…?

– Trezorierul majestaţii sale Franz Josef nu s-ar simţi măgulit dacă te-ar auzi punînd la îndoială autenticitatea colecţiei particulare a împăratului… De altfel, noi nici nu insistăm să te convingem… Şi, ca la un semn, Schratt şi ceilalţi parteneri ai săi se ridicară în picioare.

Pellier nu se lăsă impresionat de gestul musafirilor săi. Aprinzîndu-şi tacticos luleaua, îi pofti să-şi reia locurile.

– Înclinam să cred că numai noi, oamenii de afaceri, avem deviza *time is money*… şi că dumneavoastră, arheologii, măsuraţi timpul în milenii, şi nu în minute!… Drept e că pe domnii Duklas şi Nicolle nu aş şti în ce categorie să-i consider, adăugă bancherul cuprinzînd cu aceeaşi privire ironică pe inginer şi pe sculptor.

Batjocura era destul de străvezie. Pasionat colecţionar de antichităţi, Pettier era înainte de toate bancher şi-şi iubea meseria cu riscurile, dar mai ales cu profiturile ei. Ca atare, el nutrea un profund dispreţ pentru cei ce eşuau în profesia lor, abandonînd-o la primul prilej…

Duklas şi Nicolle făceau parte din tagma transfugilor, şi

cele cîteva amănunte biografice pe care bancherul le cunoştea despre ei îi erau suficiente pentru a-i justifica dispreţul…

Inginerul englez lucrase o bucată de vreme la o companie de construcţii rutiere din Glasgow care avea în antrepriză o uriaşă lucrare în colonii. El o ştersese de pe şantier pentru a se înrola voluntar într-o expediţie arheologică ce se găsea în căutarea comorii regilor cafri, undeva pe malurile fluviului Zambezi. Expediţia se pare că fusese fructuoasă, cel puţin pentru pseudoarheologul Duklas, care se întorsese din călătorie cu cîteva preţioase relicve, din care un om mai modest ar fi putut trăi doi-trei ani fără grijă. Duklas însă, în mai puţin de trei luni, se trezi fără bani şi fără slujbă. Arheologii nu mai voiau să ştie de el, iar de compania de construcţii nu mai putea fi vorba…

Norocul i-a surîs însă din nou. Într-un bar parizian de mîna a treia, Duklas făcu cunoştinţă cu sculptorul Nicolle. Acesta, deşi se remarcase prin cîteva lucrări originale, eşuase şi el în meseria lui din cauza unor vicii ascunse şi a prizelor prea dese de cocaină, de pe urma cărora pierduse siguranţa în mînuirea daltei. Pellier, care-l cunoştea pe sculptor, i-a mijlocit îmbarcarea pe „Albatros” ca membru al expediţiei arheologice conduse de Schratt. Vastele cunoştinţe ale lui Nicolle în materie de artă puteau fi de folos într-o expediţie în care bancherul îşi pusese mari speranţe.

La rîndul său, sculptorul interveni pentru John Duklas, noul său prieten, ale cărui „state de serviciu” în arheologie îl făcuse sa fie admis cu entuziasm printre „temerarii” căutători ai statuii zeului Moloch.

*

Duklas şi Nicoile înghiţiră în sec ironia lui Pellier. Amîndoi socoteau că nu era momentul potrivit ca să-l supere pe acest Mecena obez, de care depindea soarta

unei noi expediţii şi, la urma urmei, însăşi asigurarea existenţei lor pentru mai multă vreme.

Acelaşi raţionament îl făcu şi bătrînul Praxagoras, care, abia reinstalat în fotoliu, se grăbi să-l copleşească de amabilităţi pe bancher:

– Susceptibilitatea devine o trăsătură nobilă atunci când izvorăşte din teama de a pierde încrederea unei persoane pe care o stimezi... Sînt însă de acord cu dumneavoastră, domnule Pellier, că ne-am pripit... Eraţi îndreptăţit să ne solicitaţi toate probele pe care le deţinem şi, de altfel, nici nu ne gîndim să vi le ascundem...

– Aşadar aveţi şi alte documente?

– Suficiente pentru a justifica eforturile pe care ni le-a cerut munca migăloasă de cercetare şi selecţionare a materialului adunat.

– Sînt gata să vă ascult, domnule profesor.

– Voi încerca să fiu cât mai desluşit, deşi povestea e destul de întortocheată. Vă este, probabil, cunoscută istoria lui Dio Cassius despre războaiele dacilor cu romanii. În cartea a 68-a, capitolul 14, Cassius se ocupă de tezaurele regilor daci... Înainte de a-şi curma viaţa, Decebal, ultimul rege dac, ar fi pus nişte sclavi să abată cursul rîului Sargeţia, care curgea sub zidurile capitalei. Pe locul eliberat de apă, a dat ordin să se sape o groapă adîncă, în care a îngrămădit vase cu monede de aur, afară de nestemate, podoabe şi veşminte care valorau cât tot aurul la un loc şi pe care le-a ascuns într-o peşteră. După ce a îngropat aurul în albia rîului, a îndrumat din nou apa pe făgaşul vechi, iar pe sclavi a pus să-i ucidă pentru a duce cu ei în mormînt taina. Un sclav pe nume Bicilis a reuşit însă să scape cu viaţă şi prins de romani, a dat în vileag locul comorii.

Până aici povestea e pe cît de interesantă pe atît de simplă...

Continuarea ar fi că romanii au predat tezaurul împăratului Traian, care, aşa cum pretinde o inscripţie găsită la Roma, a folosit imensele bogaţii pentru a construi celebra „columna”.

– Dar coroana?… Coroana lui Burebista? Ce s-a întîmplat cu ea? întrerupse bancherul, nerăbdător să cunoască sfîrşitul întîmplării.

– Aveţi răbdare, povestea abia începe. Există indicaţii precise că atât afirmaţiile lui Cassius cît şi inscripţia cu caractere romane sînt pe de-a-ntregul inventate.

– Adevărul, care e adevarul? interveni din nou Pellier, vădit surescitat, spre satisfacţia abia ascunsă a celorlalţi.

– Cu voia dumneavoastră vom ajunge şi acolo, se grăbi să-l liniştească bătrînul profesor. Ceea ce a făcut pe cercetători să pună la îndoială autenticitatea inscripţiei a fost faptul că istoricii contemporani cu Traian nu pomenesc nici un cuvînt despre sacrificiul pe care Marele imperator l-ar fi făcut lui Jupiter consacrîndu-i, precum spune inscripţia, „columna” ridicată din aurul regilor daci. Au trebuit să treacă opt veacuri pentru ca să apară aceasta, "plastografie ordinara" – cum denumeşte arheologul italian Rafael Fabretti apocrifa inscripţie – şi să se răspîndească astfel legenda cu folosirea tezaurului la construcţia monumentalei columne a lui Traian. În ce priveşte istoria lui Dio Cassius, până la urmă a trebuit să fie şi ea pusă la îndoială…

Într-adevăr e greu sa presupui că Decebal, care stapînea o ţara cu cetăţi şi munţi prăpăstioşi, a trebuit să abată cursul unei ape pentru ca să-şi ascundă comorile. Cu atât mai mult cu cât rîul Sargeţia (Sireiul de astăzi) seacă aproape întotdeauna în timpul verii, iar torenţii ce-i umplu albia atunci când ploua puteau foarte uşor să măture nisipul şi pămîntul ce acopereau ascunzătoarea…

– Nu înţeleg ce l-a putut determina pe un învăţat ca Dio Cassius să minta cu atâta neobrăzare, întrerupse din

nou Pellier.

– Să avem iertare… Cassius nu a minţit deloc, răspunse zîmbind viclean bătrînul profesor.

De astă dată, bancherul nu se mai putu stăpîni şi, izbind violent cu pumnul în masă, rosti surescitat:

– Am impresia că vă bateţi joc de mine, stimate domnule Praxagoras?!…

– Ba nicidecum, domnule Pellier, replică surîzător profesorul… Faptele pe care vi le-am povestit aşa cum sînt cunoscute de toată lumea nu corespund adevărului istoric… Una este adevărata cronică a lui Dio Cassius şi alta este cea care ne-a fost transmisă de excerptele[1] scriitorilor bizantini Xiphilinos şi Zinaras din secolele XI şi XIII, deci cu aproape o mie de ani mai tîrziu…

– Vreţi să spuneţi că sînteţi în posesia originalului? Şi dacă da, cine garantează autenticitatea documentului… Probabil tot trezorierul majestăţii sale?…

– În parte aţi ghicit… într-adevăr. Originalul se află în aceeaşi trezorerie a curţii imperiale de la Viena… însă garanţia autenticităţii o prezintă însăşi descoperirea tezaurului…

Răbdarea lui Pellier era pusa la o încercare prea grea. Congestionat la faţă, părea gata-gata să cadă doborît de un atac de apoplexie… Abia reuşi să bolborosească cîteva cuvinte:

– Tezaurul e unul şi acelaşi cu cel de care spunea Schratt că l-au găsit minerii…?

– Întocmai, dragă Pellier, interveni prompt arheologul neamţ.

Bancherul se prefăcu ca nu observa rînjetul plin de satisfacţie de pe chipul arheologului neamţ şi îl încolţi din nou cu întrebări pe Praxagoras:

– Dacă tezaurul s-a găsit, unde e coroana?…

---

1 Excerpt – copie mai mult sau mai puţin exactă după un manuscris vechi

– Tocmai aici voiam să ajung. Dacă excerptele bizantine au înflorit istoria lui Cassius născocind povestea cu rîul abătut din albie, un lucru rămîne în picioare… Tezaurul a fost îngropat în două locuri diferite… Podoabele şi veşmintele de preţ într-un loc şi undeva, nu departe monedele de aur… Cronica lui Cassius nu precizează însă ce se înţelege prin acest „nu departe”.

– Şi vreţi să săpaţi întregul munte ca să descoperiţi coroana? interveni Pellier nerăbdător, dorind să afle cât mai repede adevărata ascunzătoare a tezaurului.

– Ar merita acest efort, dar nu e necesar! îi întoarse vorba calm Praxagoras. Din 1803 până prin 1860, o serie de învăţaţi şi oameni ai administraţiei imperiale au scormonit prin împrejurimile locului unde fusese găsit urciorul cu cele 40.000 de monede. În 1861, cînd funcţionarii guvernului imperial au predat guvernului ungar arhiva şi administraţia comitatului Hunedoarei unele documente de preţ cu privire la săpăturile de pe muntele Piatra Rea au dispărut.

– Şi aceste documente se găsesc în posesia voastră…?

– Numai unul… O tăbliţă cerată găsită, cu puţin înainte de predarea administraţiei, nu departe de locul unde fuseseră descoperite monedele. Se pare că descoperitorii comorii, nişte simpli ţărani, nu i-au dat importanţă şi au aruncat-o…

– Ce mai vrea să fie şi tăbliţa asta cerată?

– Nimic mai mult decât o schiţă, e drept cam grosolană, a locului unde sînt îngropate cele două părţi distincte ale tezaurului …

Pellier trebui să depună un mare efort pentru a nu-şi trăda emoţia pe care i-o provocă această uluitoare destăinuire…

– Şi posesorul anterior al tăbliţei de ce n-a făcut uz de ea?

– Deoarece nu cunoştea istoria lui Cassius, n-a bănuit nici un moment importanţa documentului.

Sinceritatea bătrînului îi plăcu lui Pellier. Oamenii aceştia, dacă ar fi fost de rea-credinţă, ar fi susţinut că posesorul tăbliţei cerate era deplin conştient de valoarea ei şi în felul acesta i-ar fi putut stoarce o sumă frumuşică în plus pentru răscumpărarea documentului.

*

Zorile se luptau să biruie negurile nopţii, când arheologul Conrad Schratt, profesorul Arhimede Praxagoras, inginerul John Duklas şi sculptorul Charles Nicolle părăsiră casa bancherului Pellier… Planurile erau puse la punct în amănunţime. Expediţia va porni în cel mult o săptămînă la drum înspre străvechile cetăţi dacice din munţii Orăştiei pentru a-i aduce lui Pellier neasemuita coroană bătută în nestemate. Mai întîi însă se vor abate pe la curtea de la Viena spre a solicita serenisimului Habsburg cuvenita autorizaţie pentru a face săpături pe teritoriul împărăţiei sale…

Intre timp ziarele vor avea în grijă sa ducă până departe vestea despre expediţia arheologică plecată să dezgroape o nouă minune antică: „Coroana regelui Burebista”, căreia „valahii opincari” de sub pajura împărăţiei austro-ungare nu reuşiseră să-i dea de urmă…

O LEGENDA CARE SE DOVEDEŞTE A AVEA UN SÎMBURE DE ADEVAR

Aici este momentul să arătăm cititorilor temeiurile de la care au plecat arheologii finanţaţi de bancherul Pellier…

…De sute şi poate chiar de mii de ani stăruia în aşezările omeneşti din munţii Orăştiei o legendă despre comorile unui anume rege Darie, care, cică. ar fi fost îngropate prin acele locuri. Mai vîrtos stăruia legenda

prin satele de dincoace de cetatea Devei: acolo unde apele ce se cheamă Valea Rea şi Valea Crîngului strîng ca într-o furcă cogeamite munte cu prăpăstii ameţitoare cunoscute sub numele de Piatra Rea.

Muntele acesta semeţ le era drag oamenilor căci, incrustat de furtuni şi cutreierat de năvalnice puhoaie slobozite din puzderie de grohotişuri şi peşteri, colosul era parcă îndemn la fapte viteze şi înălţătoare.

Dar am minţi pe cititor dacă ne-am încumeta a spune că ceea ce atrăgea pe oameni spre muntele acesta era doar frumuseţea lui păgînă. Adevărul era că taina comorii lui Darie ei o legau de unele ciudate zidiri ce încununau coamele de piatră ale uriaşului, urme de cetăţi nu mai puţin tăinuite. Ba mai erau şi alte semne vrednice de a pune pe gînduri şi pe drumuri chiar şi pe cei mai îndărătnici: canale ce străpungeau stînca de munte acolo unde cu greu un om putea ajunge strecurîndu-se pe singura cărăruie ce ducea spre cetate. Şanţuri şi valuri săpate cu meşteşug, turnuri de piatră şi tot felul de ciudăţenii de arme şi unelte…

Fără doar şi poate – credeau oamenii –, o asemenea cutezătoare lucrare nu putea fi făurită decât de un crai putred de bogat, căci cu amară cheltuială trebuie că s-a putut înjgheba construcţia asta din pîntecul muntelui şi cele de pe culme.

Socotind aşa, de bună-seamă că acel crai sau rege nu a luat cu el pe cealaltă lume comorile de care au pomenit străbunii stră-străbunilor. Ele trebuie să fie pe undeva pe aproape, în văgăună de piatră sau scorbură de copac ori poate risipite şi în unele, şi în altele.

Poate cîndva, la obîrşia ei, legenda arătată de noi o fi avînd şi alte temeiuri. Ceea ce ştim şi putem împărtăşi şi cititorului este că de-a lungul vremii ea a căpătat cele mai năstruşnice forme, după cum mintea căutătorului de comori era mai înfierbîntată şi dorinţa lui de aur mai

pătimaşă... Unii pretindeau, de pildă, că un flăcău din Curcani, argat la o stînă, a găsit într-un grohotiş un cal cu călăreţ cu tot în întregime de aur.. Minunea i-a luat văzul şi mintea, iar sărmanul s-a rostogolit în prăpastie. De spaimă, un copilandru ce-l însoţea a amuţit şi numai după semne au putut pricepe oamenii din sat cele întîmplate...! Dar de calul de aur n-au mai dat nici atunci, nici mai tîrziu!...

Alţii susţineau că, dimpotrivă, flăcăul s-a prefăcut nebun numai ca să-l sperie pe copilandru şi să poată ascunde comoara numai pentru el. Şi cîte şi mai cîte născoceau oamenii, că umblau zănatici şi visau treji cai poleiţi şi palate cu nestemate!

Aşa stăteau lucrurile când s-a stîrnit întîmplarea cu monedele de aur de la Vornicel.

În primăvara anului 1803, nişte băieşi de la Vornicel au scos la iveală, de sub rădăcinile unor fagi uriaşi şi bătrîni, o comoară de monede de aur. Era atîta bănet, că ar fi trebuit întreaga administraţie chezaro-crăiască[2] să stea o zi întreagă pentru a-i face numărătoarea pe nerăsuflate...

Pe cîţiva fără noroc a pus gheara stăpînirea. Aveau asupra lor 1.000 de monede cu neştiute chipuri de crai pe ele şi cu slove pe care nici hapsînii slujbaşi ai împărăţiei, deşi ştiutori de carte nu le puteau desluşi. Pe dată, oamenii fiscului, bănuitori unii pe alţii, le-au trimis la topitoria de la Alba Iulia. Dar nu ar fi fost ei slujitori aprigi ai curţii de la Viena dacă s-ar fi mulţumit numai cu atît, ci s-au lăsat cu amarnică prigoană asupra satelor şi băilor din munţii cu pricina... Umpluseră temniţele cu presupuşi tăinuitori de monede, iar mulţi din sărăntocii închişi au ispăşit în cazne, fără măcar a fi mirosit uriaşul urcior de lut care, cică, ar fi tăinuit comoara...

Acestea nu erau basme, ci adevărul adevărat. Toţi i-au

---

2 În acea vreme, Transilvania se afla sub stăpînirea habsburgică

putut vedea pe cei puşi de stăpînire la cazne fiindcă s-a găsit asupra lor aurul, după cum îi ştiau şi pe cei dispăruţi din sat ca să nu li se dea de urmă. Ba veniseră şi de la Viena şi Buda învăţaţi care au desluşit chipurile şi slovele de pe bani. Ei spuneau că monedele au fost bătute cu vreo 2000 de ani în urmă de un rege dac Koson şi de un altul de alt neam, Lisimah.

Mai spuneau oamenii aceia învăţaţi că s-a mai întîmplat cîndva ca nişte pescari care pluteau cu luntrea la vărsarea Streiului în Mureş să izbească barca de o buturugă de pe mal şi să dea astfel de o comoară asemănătoare, de 40.000 monede de aur…

UNDE FACEM CUNOŞTINŢA CU PROFESORUL CORNELIU PÎRVU

În modestul său birou de la Muzeul de antichităţi din Bucureşti, tînărul arheolog Corneliu Pîrvu era pradă unei nervozităţi neobişnuite. În ajun făcuse un ultim demers la Ministerul Instrucţiei cerînd să se propună conducerii expediţiei franceze ce urma să plece în Ardeal participarea în calitate de observator a unui arheolog romîn.

În zadar a încercat profesorul Pîrvu să-l convingă pe titularul departamentului cultural despre însemnătatea deschiderii şantierului de pe muntele Piatra Rea. Excelenţa sa, molfăind între fălci o bomboană interminabilă, l-a ascultat cîntărindu-l din ochi ca pe un armăsar de rasă rătăcit la vreun tîrg de ţară. (Ministrul era un pasionat al hipodromului.) Până la urmă l-a expediat, dîndu-i să înţeleagă că cererea nu-i poate fi satisfăcută.

Şi acum îi stăruie în urechi ca un zbîrnîit de bondar răspunsul ministrului:

– De ce să ne stricăm noi cu ungurii şi cu împăratul de

la Viena, să spună ei că nu ne cunoaştem lungul nasului?… în definitiv, profesoraşule, străchini, urcioare sparte şi tigve de strămoşi găseşti şi în ţărişoara noastră… Să ai numai atîtea hîrdaie unde să le aduni!…

*

Pentru prima oara în scurta sa carieră ştiinţifică, Corneliu Pîrvu, fostul bursier al Facultăţii de istorie antică din Berlin şi actualmente director al Museului de antichităţi din Bucureşti, regretă că s-a consacrat meseriei de cercetător…

El – „micul Schliemann”, cum ăl porecliseră, jumătate în ironie, jumătate în serios, colegii berlinezi – rămăsese ţăranul căpăţînos din fundul Moldovei, neînduplecat când era vorba de adevăr, cinste, dreptate şi gata oricînd să se ia la harţă cu oricine se încumeta să calce în picioare aceste principii care se înrădăcinaseră în el.

În anii de studenţie, ca şi în cei ce au urmat întoarcerii în ţară, Pîrvu a avut nenumărate prilejuri să constate că după cum în viaţa cea toate zilele unul este adevărul stăpînului şi altul cel al slugii, tot astfel se întîmplă şi în ştiinţă…

Sub obrocul catifelat al marilor cancelarii imperiale, o întreagă liotă de savanţi confecţionau adevăruri menite a justifica drepturile aşa-ziselor rase de stăpîni asupra popoarelor de sclavi…

Nu era oare considerat imperiul germanic ca un succesor legitim al romanităţii?…

Astăzi însă au trecut vremurile teoriilor despre destinul mesianic al cotropitorului roman. Trebuie întreprinsă o mare operă de luminare a trecutului. Trebuie definit ce au fost dacii, care au fost începuturile lor, credinţele lor, viaţa lor materială, gradul lor de civilizaţie, cum au dăinuit ei alături de cuceritorul roman. Trebuie explorate străvechile aşezări dacice din umbra crestelor carpatine până la brîul de argint al Dunării. Dar cine s-o facă…?

– O vor face alţii, fără dumneata, îi răspundeau aceia care dispreţuiau forţele tinere şi studioase ale neamului. Dispreţul lor ascundea sub alte forme aceeaşi ploconire către Apus, care i-a împins pe cei de la Blaj să falsifice istoria propriului lor popor… O vor face aşadar nemţii, franţuzii, austriecii, oricine, dar nu romînii!… A şi pornit-o spre inima munţilor Orăştiei expediţia aceea de străini. Dar din bagajul lor de savanţi-arheologi lipseşte o unealtă minunată: patriotismul, sentimentul acela nedefinit că fiecare lovitură de tîrnăcop te apropie de sursa de viaţă al cărei rod îndepărtat este însăşi existenţa poporului tău, cu măririle şi decăderile lui, cu patimile, dar şi cu virtuţile sale…

*

Cufundat în meditaţiile sale, Pîrvu nici nu observase că nu mai era singur în cameră. Din pragul uşii îl îmbrăţişa cu o privire caldă o tînără cu un profil energic ce contrasta vădit cu obrajii ei rumeni de fetiţă…

Mara Jianu, asistenta şi logodnica profesorului Corneliu Pîrvu, era cea de-a doua pasiune a lui… Prima era, bineînţeles, profesia… Din fericire, Mara nu era deloc geloasă pe această „intrusă”. Dimpotrivă, ea era cea mai apropiată colaboratoare a tînărului arheolog. De altfel, din pasiunea comună pentru ştiinţă s-a născut şi marea lor dragoste.

Când Pirvu îşi zări în prag logodnica, tresări şi încercînd să-şi compună o mina de om bine dispus, se îndreptă spre ea cu braţele întinse:

– Ai venit, Mara? Te aşteptam… Aş avea chef să petrecem astă-seară… Sînt într-o dispoziţie grozavă!…

– … Dispoziţia ursului care iese din bîrlog simţind că de undeva îl ameninţă o primejdie sau, hai să spunem, o neplăcere, adăugă surîzînd Mara.

– Exagerezi, draga mea, replică Pîrvu, roşind ca un copil prins cu minciuna. Arheologii şi astronomii privesc

viaţa sub „specie aeternitatis” în consecinţă, sînt deasupra măruntelor neplăceri ce tulbură existenţa muritorilor de rînd…

– După cum sînt şi deasupra măruntelor bucurii pe care le poate avea muritorul de rând… Cum ar fi, de pilda, aceea de a se destăinui deschis şi fără a se preface unui suflet prieten, completă ironic Mara…

Tînăra asistentă îşi cunoştea prea bine şeful pentru a nu bănui că s-a întîmplat ceva neplăcut… Era suficient să urmărească gesturile repezite ale omului din faţa ei, de obicei atât de stăpînit şi calm, petele de roşeaţă de pe chipul său tînăr, frumos…

Desigur a eşuat şi ultimul demers la minister. Nici nu se poate altfel când ai de-a face cu nişte maimuţoi bătrîni şi nesuferiţi care nu pot să înţeleagă în ruptul capului că tinerii entuziaşti năzuiesc la ceva mai mult decît la un fotoliu de „nemuritor”… Iată are aici în servieta dovada cea mai elocvenţii a dragostei lor pentru ştiinţa, pentru patrie.

– Cât de distrată sînt! Îmi pierd timpul pălăvrăgind, în loc să-ţi comunic vestea cea mare…

– Ce veste?

În loc de răspuns, fata scoase din servietă un sul de hîrtie şi i-l întinse lui Pîrvu;

– Ce este asta?

– O moţiune semnată de peste 200 de studenţi ai facultăţii de litere, care cer guvernului să mijlocească pe lângă curtea de la Viena trimiterea arheologului Corneliu Pîrvu în calitate de observator pe şantierul de pe Piatra Rea.

– E inutil, răspunse cu amărăciune tînărul savant, reluîndu-şi locul în faţa biroului. Astă-dimineaţă ministrul a respins ultimul meu demers. Gestul studenţilor e, într-adevăr, mişcător, dar nu ne va ajuta la nimic… Cel mult va turna gaz peste foc. Se va spune ca mi-am reînceput

activitatea de agitator…

Pirvu avea dreptate, şi Mara o ştia… Arheologul nu era agreat de oficialităţi… Junimiştii nu-i iertau că la Berlin frecventa cercurile socialiştilor şi că, reîntors în ţară, continua să ţină conferinţe socialiste. Mai mult decât toate nu-i iertau că, la puţin timp după lichidarea răscoalelor ţărăneşti din Moldova, de la sfîrşitul veacului trecut, a avut îndrăzneala să publice în „Contemporanul" un articol în care protesta împotriva sălbaticei represiuni… Puţin a lipsit atunci ca să nu-l scoată din învăţămînt… Studenţii însă îl iubeau pentru firea lui generoasă, pentru curajul cu care lupta pentru triumful ştiinţei romîneşti… Deşi cei mai mulţi nu împărtăşeau ideile politice ale profesorului lor, ei îl respectau pentru erudiţia sa vastă, pentru zelul cu care conducea lucrările pe şantiere, pentru înaltul nivel la carte îşi ţinea cursurile…

– Aşadar nu e nimic de făcut? reluă după o pauză Pîrvu… Voi rămîne să lucrez în acest muzeu până am să ajung eu însumi o piesă oarecare în inventarul instituţiei.

– … Iar pe etichetă mîna tremurătoare a vreunei asistente va scrie: „Parvus Cornelius"…

– Ce vrei să spui, Mara?…

– Exact ceea ce vrea să însemne în latineşte: „Micul Corneliu"… savantul care a vrut să pară mare!…

– Nu eşti de părere că mă jigneşti?

Mara îşi dădu seama că a mers prea departe. Se apropie de bărbatul îngîndurat din fotoliu şi, sprijinindu-şi mîna pe umărul lui, îi spuse alintătoare:

– Iartă-mă, dragul meu… Nu am vrut să te necăjesc… Tu ştii cât de mult doresc să reuşeşti în cercetările tale… ale noastre… Trebuie să încerci ceva, Corneliu… Nu poţi să te laşi doborît. Trebuie să înfrunţi orice greutăţi, oricât de mari ar fi şi ori de unde ar veni. Eu sînt gata să te ajut… Cere-mi orice!…

Ardoarea din glasul Marei reuşi să alunge deprimarea din sufletul lui Pîrvu… Peste puţin acesta era din nou tînărul cutezător, neînfricat, gata de fapte mari pe care să le depună prinos pe altarul ştiinţei.

– Îţi mulţumesc, Mara… Vorbele tale mi-au redat încrederea în mine… Voi încerca să mă smulg din colivia asta… Libertatea îmi va da forţă, iar entuziasmul aripi…

– Nu însă şi paşaport… completă Mara, care îi înţelese gîndul…

– O pasăre pribeagă nu are nevoie de paşaport… Voi trece graniţa clandestin. Am la Azuga, la fabrica de postav, un prieten muncitor… un anume Ducu… L-am cunoscut la întrunirile noastre… îl voi ruga să mă treacă dincolo pe la Predeal…

– Şi de acolo…?

– De acolo voi vedea… Adică stai… îmbrăcat ca simplu ţăran, mă voi prezenta pe şantierul de pe Piatra Rea şi voi încerca să mă angajez ca simplu muncitor…

Uluită de planul lui Pîrvu, Mara abia îşi putea reţine un strigăt…

– Bine, dar muzeul… catedra?

– Peste o lună începe vacanţa de vară… Voi spune că plec la ţară la părinţi… Unui moldovean sucit i se iartă asemenea trăsnăi rustice.

– Şi după aceea?

– După aceea?… Vacanţa ţine trei luni… Câte nu se pot întîmpla între timp…

O umbră se aşternu pe chipul frumos al Marei… Cu glasul scăzut, şopti ca pentru sine…

– Trei luni!… Se reculese însă repede şi pe un ton de dojana i se adresă lui Pîrvu: După cum văd, persoana mea nu este inclusă în planurile tale?…

– În planurile de viitor da… încercă să glumească arheologul… În toamnă ne vom căsători… Afară numai dacă nu vei refuza să te măriţi cu un simplu muncitor…

Ce zici, Mara?…

Cu ochii înrouraţi, fata îi zîmbi drăgăstos.

– Ştiu eu, voi vedea… Cîte nu se pot întîmpla între timp, urîciosule!…

SUB ÎNALTA PROTECŢIE A ÎMPARATULUI

Şi acum să ne reîntoarcem la arheologii străini şi să-i urmăm în drumul lor.

În posesia unui cec în valoare de 500.000 de franci semnat de bancherul Pellier, care se şi vedea proprietarul faimoasei coroane a regelui Burebista, cei patru membri şi expediţiei s-au îndreptat în cea mai mare grabă spre capitala împărăţiei habsburgice.

Ajunşi la Viena, ei obţin, prin intermediul actriţei Catherina Schratt, amanta împăratului Franz Josef şi mătuşa arheologului Conrad Schratt, autorizaţia de a efectua o serie de săpături arheologice în munţii Orăştiei pentru a îmbogăţi puţinele date istorice în legătura cu marele stat geto-dac, care, cu aproape 2000 de ani în urmă, se întindea din Valea Mureşului peste culmile Carpaţilor până departe, la ţărmurile Pontului Euxin.

În timpul şederii la Viena, profesorul Arhimede Praxagoras a discutat în repetate rînduri cu bătrînul istoric şi topograf J. M. Ackner, care vizitase ruinele cetăţilor din munţii Orăştiei cu prilejul unei periegheze[3] efectuate în 1838 în părţile de sud-vest ale Transilvaniei. În camera de lucru a nonagenarului savant, ce purta două bărbi, ca împăratul Franz Josef, Praxagoras a făcut cunoştinţă cu o sumedenie de mărturii care atestau că de-a lungul secolelor şi alţi căutători de comori au pornit pe urmele bogăţiilor lui Burebista…

– Iată, îi spuse într-o zi bătrînul savant, mîngîind cu

3 Periegheză – călătorie de studii însoţită de săpături arheologice

voluptate nişte hărţi şi acte îngălbenite, ai aici cîteva mărturii preţioase care arată că reşedinţa regelui Burebista a fost puternica cetate Petrodava.

Şi, într-adevăr, apropiindu-şi ochii miopi de documentele ce-i stăteau în faţă, Praxagoras văzu că pe ele scria când „Petrodava”, când „Pietra Mala”… numiri care reveneau ori de câte ori era vorba de centrul politic şi militar al marelui stat geto-dac al lui Burebista.

Altă dată, Ackner îi intinse un document din 1486:

– E de pe vremea judelui regesc Ştefan Bathory. Un moş al, acelui principe Sigismund Bathory, care i-a vîndut împăratului Rudolf al II-lea al Austriei întregul principat al Transilvaniei pentru 50.000 de galbeni. Cercetează-l, tînărul meu coleg, ai să dai peste informaţii preţioase.

Citind hrisovul caligrafiat de un grămătic anonim, Praxagoras se opri îndelung asupra rîndurilor care vorbeau despre „un drum vechi ce porneşte de la izvorul Văii Crîngului şi duce spre muntele Piatra Rea. Cale bătută de numeroşi căutători de comori…”

Nici ceilalţi trei membri ai expediţiei nu au stat degeaba. Conrad Schratt, John Duklas şi Charles Nicolle, fiind invitaţi la una din celebrele reuniuni ale actriţei Catherina Schratt, fură prezentaţi prinţului Montenuovo, fiul din căsătoria a doua a fostei împărătese Maria Luiza, sotia lui Napoleon I. Acesta în calitatea sa de şef al cancelariei împăratului Franz Josef, le promise înaltul lui sprijin pentru reuşita săpăturilor din Transilvania.

Prinţul Montenuovo îşi ţinu făgăduiala mai curînd decât s-ar fi crezut. După puţine zile, într-unul dintre faimoasele şi elegantele localuri de petrecere ale înaltei societăţi vieneze, alteţa sa a făcut cunoştinţă membrilor expediţiei cu tînărul moşier transilvănean Caius Dancea, care, cu nepăsarea unui prinţ de operetă, îşi risipea pe meleaguri străine uzufructul întinselor pămînturi părinteşti cuprinse între Orăştie şi muntele Piatra Rea,

adică tocmai acolo unde trebuiau să aibă loc săpăturile.

Chiar în acea noapte, în timp ce acordurile valsurilor vieneze şi ale ceardaşurilor ungureşti erau destul de des tulburate de pocnetele dopurilor ţîşnite din sticlele de şampanie, Caius Dancea fu cooptat în unanimitate ca membru al expediţiei.

– Să ştiţi, domnii mei, că n-aţi greşit deloc cinstindu-mă să vă fiu soţ, spuse rîzînd tînărul moşier, cherchelit de-a binelea. Deşi erudiţia mea în legătură cu istoria dacilor începe şi sfîrşeşte cu.. "Columna lui Traian" – care m-a impresionat nespus prin înălţimea ei cu prilejul unui recent voiaj ce l-am făcut la Roma –, vă dau cuvîntul meu de onoare că am să vă fiu de netăgăduit folos pe drumeagurile transilvănene!…

– Vivat, vivat! strigară într-un glas călătorii străini, îmbrăţişîndu-l rînd pe rînd, pe Caius Dancea, după care, ciocnind cupele de cristal, le răsturnară cu fundul în sus şi apoi le trîntiră de pămînt, făcîndu-le ţăndări…

Părăsind nu fără regrete Viena, cei cinci membri ai expediţiei luară drumul către cetatea Devei, unde îşi avea reşedinţa contele Hedervary, comitele suprem al Hunedoarei, ce era dator „să stea în orice împrejurare la dispoziţia iluştrilor arheologi străini”, aşa după cum scria negru pe alb în ordinul semnat de însuşi principele cancelar Montenuovo şi întărit cu pajura majestăţii sale Franz Josef, împărat al Austriei, rege al Ungariei şi principe al Transilvaniei.

*

Mai bine de două săptămîni a durat călătoria spre îndepărtatul comitat al Hunedoarei. După un scurt popas la Pesta, membrii expediţiei şi-au continuat drumul prin majestuoasa pustă, cîmpia cea fără margini şi obstacole.

Dancea, care străbătuse de nenumărate ori drumul între moşiile părintelui său şi capitala Ungariei, servea de ghid tovarăşilor lui.

Apăsaţi de monotonia drumului, cu toţii se bucurară când în a treia zi de la plecarea din Pesta începură să zărească defileurile muntelui Regelui, semn ca păşeau pe pămîntul Transilvaniei.

Prietenii lui Dancea trebuiră să recunoască că într-adevăr ţinutul acesta regal e plin de pitoresc şi nespus de interesant… Mult se mai minunară ei de varietatea peisajului carpatin, de diversitatea aşezărilor şi obiceiurilor feluritelor naţionalităţi.

Ţară a tuturor contrastelor, Transilvania era pentru aceşti oaspeţi din Apus o ciudată sinteză între civilizaţie şi barbarie. Dacă în aristocraticul Clausemburg (Cluj) — oraşul capitală – ei se simţiră "ca acasă" în strălucitoarele saloane ale baronului Josica sau în elegantul Cazino, locul de întîlnire a protipendadei… în schimb, nu acelaşi lucru l-au putut spune văzînd primitivitatea şi mizeria din satele Transilvaniei, truda de sclav din minele de sare ale Turzii, din aurăriile Zlatnei, unde se muncea ca pe vremea agatîrşilor… Oamenii le apăreau urîţi, slabi, fără vlagă, cu părul şi veşmintele murdare.

Fluşturaticul fiu de boier era încîntat să-şi impresioneze tovarăşii de drum cu poveşti despre sălbăticia şi cruzimea iobagilor şi băieşilor..

– Când se socotesc nedreptăţiţi, ei ard sate şi tîrguri, ucid şi pradă. Spînzurătorile ce mărginesc şoselele nu-i sperie. Sînt bucuroşi că mor în satul lor şi că s-au răzbunat pe boieri…

Povestind aceste grozăvii, în Dancea răbufnea ura stăpînului de moşie împotriva robului care-şi recăpata demnitatea şi conştiinţa de om, ameninţînd tot mai mult huzurul şi bunăstarea boierului…

*

Membrii expediţiei intrară pe poarta castelului contelui Hedervary cînd acesta tocmai asculta jeluirea unei

delegaţii de ţărani romîni şi maghiari de prin părţile Orăştiei venită să ceară reducerea dijmelor. Printre opincarii „neobrăzaţi” ce îndrăzniseră să tulbure liniştea ilustrisimului comite suprem al ţinutului Hunedoarei, se afla şi tînărul ţăran Voicu Buda din Cosmeşti, care, în numele jălbaşilor necăjiţi, nu s-a sfiit să ridice glasul împotriva rînduielilor.

– E vai şi amar de capul nostru, domnule comite, spuse cu obidă flăcăul. Ne jupoaie şapte rînduri de piei boierii şi alte şapte rînduri işpanţii[4]…

Roşu de mînie împotriva „bezmeticului” care cutezase să se ridice împotriva sacrosanctelor privilegii feudale, contele Hedervary tocmai se pregătea să rostească o neîndurătoare osîndă când un aprod se apropie de urechea înălţimii sale şi, aplecîndu-se de şale, îngînă cu vădită tremurare în glas:

– Ilustritate, oaspeţi de seamă din cetatea de scaun a Vienei adastă să vă transmită înaltă poruncă de la majestatea sa împăratul Franz Josef.

La auzul neaşteptatei veşti, expresia de mînie de pe delicata faţa a temutului comite suprem al Hunedoarei se prefăcu într-o subită îngrijorare. În timp ce se ridica grăbit din jilţ pentru a merge în întîmpinarea solilor împărăteşti, el se adresă cu o neobişnuită blîndeţe în vorbă jălbaşilor, spre marea lor uimire:

– Oameni buni, voi încunoştinţa neîntîrziat guvernul de la Budapesta despre jalba voastră. Mergeţi liniştiţi acasă şi daţi dovadă de credinţă şi supunere faţă de stăpînire! …

Era pentru prima dată cînd contele Hedervary, în loc să se slujească de baionetele jandarmilor sau de bicele vătafilor, a vorbit omeneşte cu ţăranii romîni şi maghiari, pe care birurile grele îi împovărau deopotrivă. Recurgînd la această şiretenie, ilustrisimul comite suprem al

4 Işpanţ – logofăt

Hunedoarei se dovedea slujitor credincios al guvernului de la Budapesta, pe care nu l-a pus într-o situaţie delicată faţă de trimişii împăratului Franz Josef.

....

Tare s-a bucurat contele Hedervary cînd a aflat că nobilii oaspeţi de la Viena au poposit înăuntrul hotarelor comitatului său numai mînaţi de patima săpăturilor arheologice. Iar prezenţa printre membrii expediţiei a tînărului Caius Dancea, risipitorul fiu al bunului şi vechiului sau prieten Samu-baci, moşierul de la Orăştîe, i-a şters din suflet orice urmă de îndoială şi de îngrijorare…

După două zile de chiolhan în castelul ospitalierului conte Hedervary, timp în care Conrad Schratt. John Duklas, Charles Nicoile şi profesorul Arhimede Praxagoras, avînd drept călăuză pe Caius Dancea, au colindat în căleaşcă aurită uliţele şi împrejurimile Devei, expediţia a luat calea către Orăştie, acolo de unde, mai înspre sud cu cîţiva zeci de kilometri, apare în faţa călătorului muntele stincos numit Piatra Rea.

VOICU BUDA VREA SĂ PLECE ÎN AMERICA

– Acesta este omul despre care v-am vorbit, spuse în franţuzeşte Caius Dancea, adresîndu-se membrilor expediţiei. Îl ştiu de cînd era de-o şchioapa. Apoi completă rîzînd: Am fost amîndoi, ca să zic aşa, colegi de joacă… Descinde dintr-o „nobilă” şi „străveche” ’ familie de iobagi şi nu are cine ştie ce ştiinţă de carte… Dar vă asigur, domnii mei, că nici cel mai ilustru savant arheolog nu cunoaşte mai bine decât el văgăunile şi cărările de pe Piatra Rea!…

Rând pe rând, membrii expediţiei l-au măsurat din cap până în picioare pe tînărul ţăran din faţa lor. Era un flăcău chipeş, potrivit de stat, dar vînjos, că părea să

plesnească cămaşa-i înflorată pe grumazul puternic, musculos. De sub fruntea înaltă, semeaţă, răsăreau nişte priviri vii şi iuţi, uşor umbrite de clopul de paie ce se străduia să ascundă o chică bogată, pletoasă. Aşa cum stătea înaintea lor, el părea desprins parcă din cronica pictată ce o admiraseră îndelung într-unul din muzeele Vienei – cronică în care un artist anonim a imortalizat bătălia de la Posada. "Dacă după mai bine de cinci sute de ani, portul ţăranului romîn nu s-a schimbat cîtuşi de puţin, fără îndoială că şi neînfricarea lui a rămas aceeaşi…!" – aşa au gîndit deopotrivă cei patru străini. Apoi, fără să schimbe între ei vreo vorbă, doar din privirile ce li s-au întîlnit ca la un semn, au statornicit că valahul ce le stătea în faţă era omul de care aveau trebuinţă.

……………………………………………………………………

Voicu Buda, pe care cititorul l-a mai întîlnit în fruntea unei delegaţii de jălbaşi la reşedinţa comitelui suprem ai Hunedoarei, i-a cercetat pe îndelete pe cei patru domni străini, ce stăteau tolăniţi în fotoliile de paie din cerdacul conacului. Straiele lor împestriţate erau destul de ciudate, dar nu l-au impresionat cine ştie ce, fiindcă la fel se purta şi domnişorul Caius de când îşi petrece zilele şi mai cu seamă nopţile în cetatea Vienei. De alte lucruri s-a mirat tînărul păstor, căci cu ochii minţii sale agere a străbătut dincolo de hainele împopoţonate ale străinilor, de-a dreptul în sufletele lor…

El văzuse plăcerea cu care arheologul Conrad Schratt îşi cravaşa pe rând carîmbii cizmelor. Observase voluptatea cu care inginerul John Duklas dăduse peste cap, dintr-o singură înghiţitură, mai bine de un sfert din licoarea gălbuie ce-o conţinea sticla de pe măsuţa din dreptul său, plescăindu-şi cu satisfacţie limba. Nu-i scăpase indiferenţa cu care sculptorul Charles Nicolle lovise cu o piatră în cuibul rîndunelelor ce-şi făcuseră

sălaş sub streaşina cerdacului. Şi i-a dat de gîndit febrilitatea cu care mîinile slăbănoage ale profesorului Arhimede Praxagoras curăţau ţeava unui revolver cu plasele de sidef… Voicu şi-a dat repede seama că domnii în slujba cărora se tocmise să intre or fi avînd ei multă şi înaltă învăţătură în capetele lor, dar nu e mai puţin adevărat că în inimile lor clocoteşte patima şi răutatea. Ar fi vrut, în primul moment, să le spună mîndru şi de la obraz că nu primeşte să le fie călăuză pe cărările şi prin văgăunile de pe Piatra Rea, dar preţul învoielii cîntărea prea greu: tînărul păstor şi toţi ceilalţi ţărani care, deopotrivă cu el, s-or tocmi să răscolească măruntaiele colosului de stîncă, după gătatul săpăturilor, vor porni pe socoteala boierilor spre îndepărtata şi bogata Ţară a Americii, unde porumbul şi aurul aşteaptă doar mîinile care să le le adune!…

– Atunci, pe mîine la horă, Voicule, rosti Caius Dancea, dîndu-i să înţeleagă că poate să plece… Viu împreună cu domnii ca să alegem toţi oamenii şi să încheiem învoielile. Tu până atunci du ştirea cu America în Cosmeşti, Petreşti, Tulnici. Vornicel şi în toate satele câte mai sînt de-a lungul drumului până la Orăştie…

*

A doua zi, cam pe la vremea amurgului, când coconii străini au coborît în sat, hora era în toi. Ceteraşii cîntau de mama focului, iar în jurul lor, ţăranii romîni şi maghiari, gătiţi în straie mîndre, se învîrteau de duduia pămîntul, slobozind la intervale scurte strigături şi chiuituri…

Mult s-au minunat cei patru călători străini de frumuseţea portului naţional din acest principat îndepărtat al imperiului habsburgic. Iile înflorate ale femeilor le aminteau de cămăşile copiilor din Egipt, iar fotele şi opregele se asemănau cu acelea pe care le întîlniseră în Ţările Scandinave. Dar, şi într-un caz, şi într-

altul, măiestria ornamentaţiei nu suferea comparaţie. Culorile vii ale veşmintelor, presărate cu flori şi frunze brodate cu migală din fir de aur, le dădeau ţărancelor de prin partea locului suavitatea fecioarelor de pe friza Partenonului şi prestanţa femeilor din Carya[5], după chipul cărora sculptorii antichităţii au modelat statuile zeiţelor din templele greceşti.

Când domnii au ajuns în apropierea jocului, lăutele şi oamenii s-au potolit ca prin farmec. Voicu ieşi în întâmpinarea oaspeţilor şi scoţîndu-şi din cap clopul de paie, garnisit cu panglici multicolore şi flori de rosmarin,grăi pe limba lui ţărănească, înţeleasă doar de Caius Dancea.

– Cinstite feţe de boieri aşa precum mi-aţi poruncit, am ales cu grijă oameni de ispravă şi fără temere de altceva decît de domnul din cer… Ei se învoiesc să vă slujească plini de credinţă, îndeplinindu-vă supuşi orice poruncă!

– Care ţi-s oamenii, Voicule? întrebă nerăbdător Caius Dancea.. La un semn al tînărului, o duzină de ţărani înaintară cîţiva paşi, rînduindu-se de la dreapta la stîngă. Erau printre ei flăcăi chipeşi ca Voicu, cîţiva în toată firea şi vreo doi oameni cu părul nins de ani. Dar dacă-l măsurai pe fiecare în parte, te izbea aceeaşi privire ageră, călcătura hotărîtă, mîini puternice şi bătătorite de muncă.

După ce ascultă atent cuvintele lui Conrad Schratt, pe care ceilaţi membri ai expediţiei le aprobară scuturîndu-şi scurt capetele, Caius Dancea se adresă pe un ton repezit oamenilor tocmiţi de Voicu:

– Măi neam de lele, sa ştiţi că v-a pus dumnezeu mîna-n cap!… De vă veţi face datoria cu cinste şi supunere, porţile de aur ale Americii se vor deschide larg în calea voastră. Dar vai şi amar de cel care va cîrti ori unelti împotriva poruncilor acestor nobili domni!… Şi acum

5 Carya – localitate în Peloponez

treceţi pe rînd ca să întăriţi angajamentul!…

O masă fu adusă în grabă, iar pe ea Dancea desfăşură actul de învoială…

Singurul care a semnat a fost flăcăul Voicu Buda din Cosmeşti. Ceilalţi doisprezece ţărani, toţi neştiutori de carte, au pus pe hîrtie doar buricele degetelor… Iar la coada actului, pentru ca învoiala să fie de nedezlegat, sub pecetea cu chip de pajură a împărăţiei austro-ungare, şi-au caligrafiat numele viţişpanul Vereş, plutonierul de ulani Stang şi boacterul[6] Nemeşiu.

Era în prima zi a lui Cireşar. În zorii zilei următoare, expediţia arheologică – care număra acum 18 oameni – avea să înceapă o bătălie pe viaţă şi pe moarte cu stîncile neprietenoase de pe Piatra Rea.

CORNELIU PÎRVU ÎŞI PUNE ÎN APLICARE PLANUL

Temerara încercare a arheologului Pîrvu de a trece clandestin graniţa a reuşit cu destule peripeţii…

Prietenul său, postăvarul Ducu, nu s-a arătat defel surprins de intenţiile sale. Muncitorul acesta, în aparenţă posac, ascundea sub înfăţişarea sa stăpînită un suflet clocotind de nebănuite energii. Lui Pîrvu nu-i fu greu să observe reflexele metalice ce scăpărau în ochii mici cenuşii ai postăvarului ca nişte fulgere stîrnite de lăuntrice furtuni. Ducu se arătă gata să-l ajute pe intelectualul care îndrăznea să înfrunte cerbicia autorităţilor pentru a croi drumuri noi ştiinţei, îi făcu rost din sat de nişte straie ţărăneşti, iar de la fabrică de o hîrtie în care se adeverea că muncitorul necalificat Corneliu Pîrvu a lucrat la spălătoria de zdrenţe. Hîrtia îi va putea servi oarecum şi de identitate în peregrinările prin Ardeal. Fugari şi nemulţumiţi erau şi de o parte şi de

6 Boacter – paznic de noapte

alta a munţilor... aşa că prezenţa unui ţăran din Regat în ţinuturile ardelene nu era un lucru neobişnuit. Primejdia era mai mare aici, în părţile de graniţă, unde jandarmii cu pene de cocoş şi tot felul de agenţi secreţi vînau emisari ai diverselor asociaţii care în acea vreme reuşiseră să stabilească legături permanente între Bucureşti şi Braşov.

Pîrvu avu astfel prilejul să facă cunoştinţă, prin intermediu! lui Ducu, cu unul dintre emisarii acestor socialişti, tinărul student ardelean Titus Berde.

Fire pasionată, romantică, Berde întrunea toate calităţile omului de acţiune: iniţiativa, îndrăzneală, sînge rece. Tînărul student se descurca cu aceeaşi uşurinţă în lirica lui Coşbuc ca şi pe potecile conspirative de la Postăvarul sau prin văile sălbatice ale Timişului...

Într-o noapte, învăluiţi în tainicele bezne ale unui cer senin fără lună, cei doi fugari o porniră pe cărările care, în ciuda tuturor opreliştilor, aveau să deschidă mai tîrziu cale liberă năzuinţelor unui popor întreg.

*

Ultimele lumini ale Braşovului se stingeau în depărtare când Pîrvu şi Berde au început să coboare panta cea repede a Timişului. Frînt de oboseală, arheologul, dezobişnuit de opinci – când le încălţase ultima oară era un flăcăiaş de 12 ani –, simţi, spre desperarea lui Berde, că nu-l mai duc picioarele. Aici, pe coastă, puteau fi uşor reperaţi de jandarmi. În cele din urmă, studentul, ostenit şi el, cedă nu fără a-şi lua unele precauţii de camuflare. Primejdia însă trebuia să vină din altă parte...

Pe urmele paşilor lor venea o patrulă de grăniceri. Din văgăuna de stîncă unde-şi găsiseră adăpost, fugarii puteau desluşi penele pestriţe de la chipiele soldaţilor mişcîndu-se prin frunzişul copacilor. Erau probabil doi soldaţi şi cu un şef de patrulă. Cel dintîi gînd al lui Berde a fost să ascundă materialul pe care-l avea asupra sa în

scorbura unui copac fulgerat de trăsnet. Acum, cu revolverul în mînă era gata să întîmpine pe adversari.

Pîrvu, deşi nu avea experienţa muncii conspirative, îl convinse pe însoţitorul său că lupta era inegală. Chiar dacă îi va doborî pe grăniceri, zgomotul detunăturilor va atrage atenţia altor urmăritori. Sub impulsul primejdiei iminente, mintea lui Pîrvu acţiona repede, într-o clipă, el chibzui un plan…

Acolo, sub stîncă, apele Timişului se adunau într-un bazin destul de adînc înainte de a se prăvăli pe panta cea repede… Se vor ascunde sub apă, agăţîndu-se cu mîinile de ieşitura de stîncă pentru a nu fi smulşi de curent. Vor încerca să se menţină aşa până vor trece urmăritorii… Afară dacă – şi Pîrvu simţi un fior de gheaţă străbătîndu-l din talpă până în buricul degetelor – grănicerii nu vor zăbovi cumva mai mult în preajma ascunzătorii… Atunci erau pierduţi!… Mai mult decît un minut-două nu vor putea rezista sub apa rece şi iute…

Răspunsul lui Berde la propunerea arheologului nu mai veni. Studentul se şi arunca în bazin urmat imediat de Pîrvu… Era şi timpul. Grănicerii se aflau numai la cîţiva paşi de ei… Din fericire, plescăitul apei în momentul săriturii lui a putut fi auzit din cauza vuietului necontenit al torentului…

Trecuse o secundă, zece, un minut… Când cei doi au apărut din nou la suprafaţă, soldaţii coborau deja panta. Glasurile lor înveselite de cine ştie ce povestire cu haz se desluşeau destul de bine.

ÎN ŢINUTUL URIAŞULUI DE STÎNCĂ

Se cuvine, cititorule, ca, înainte de a-ţi povesti cele câte s-au întîmplat cu expediţia condusă de Conrad Schratt, să-ţi facem cunoştinţă cât de cât cu situaţia geografică a locului pe care şi-a propus să-l cerceteze

grupul de arheologi străini…

Muntele Piatra Rea se înalţă ca un mamelon masiv între Valea Rea şi Valea Crîngului. Printre dealurile megieşe, el apare ca un colos stîncos şi izolat, iar rîpele sale adînci şi dezgolite de orice vegetaţie îl fac de-a dreptul înspăimîntător.

Din orice direcţie ai veni, urcuşul pe Piatra Rea este dificil şi uneori aproape imposibil: dacă te afli la sud, trebuie să cobori mai intîi în Valea Rea şi apoi să înfrunţi prăpăstii ameţitoare. Pe la nord, dai piept cu Valea Crîngului şi, o dată ajuns în fundul ei, eşti nevoit să escaladezi panta pe brînci. Iar dacă o porneşti dinspre nord-vest, pe cărăruia strîmtă ce şerpuieşte printre stînci, te ameninţă la orice pas rostogolirea neaşteptată a unor blocuri de piatră. În sfîrşit, chiar pe la răsărit, unde un pinten îngust leagă Piatra Rea de dealurile din apropiere, ascensiunea de-a lungul drumului antic, ce străbate numeroase terase, este destul de anevoioasă.

Nu arareori, căutători de comori de aiurea sau simpli munteni, păstori ori pădurari de prin partea locului – atraşi de mirajul legendei străvechiului rege Darie şi al fabuloaselor sale comori, despre care am pomenit la începutul acestei povestiri, – s-au prăvălit în prăpăstiile fără fund, aruncînd o ultimă şi îndurerată privire spre muntele ce tăinuia comori neînchipuite…

*

Caravana arheologică condusă de Conrad Schratt, alcătuită din cinci membri principali şi treisprezece muncitori săpători, şi-a început ascensiunea pe muntele Piatra Rea dinspre panta estică, pornind-o de-a lungul şeii de deal care, aşa cum am mai spus, leagă muntele stîncos cu înălţimile de la soare-răsare.

Sub razele soarelui de dimineaţă, urcuşul a început voiniceşte. Erau două grupe de căţărători. Prima compusă din cinci oameni, toţi muncitori săpători, era

condusă de Voicu. Iar a doua, care urma la o distanţă de aproximativ cinci sute de metri, număra grosul membrilor expediţiei, adică pe cei patru străini, pe Caius Dancea şi restul de opt ţărani, care cărau uneltele, aparatele şi bagajele domnilor.

Efectivul şi dispozitivul de înaintare a celor două grupe a fost hotărît de Conrad Schratt, care s-a dovedit destul de abil ca să lase tot greul ascensiunii pe umerii lui Voicu… Hotărînd ca în avangardă să intre numai ţărani din partea locului, arheologul neamţ scapase de o mulţime de calcule complicate în legătură cu alegerea drumului şi totodată înlăturase orice urmă de pericol din faţa lui şi a prietenilor săi…

Şi, într-adevăr, Voicu şi tovarăşii lui s-au dovedit călăuze neîntrecute. Cu gleznele încordate sub iţarii strîmţi, cei cinci ţărani se căţărau, ca nişte veveriţe sprintene, din stîncă în stîncă. Cu atenţia încordată, pipăiau cu ochii pereţii de piatră, iar picioarele vînjoase se fixau parcă înşurubate de fiecare colţ de stîncă, de fiecare crăpătură.

Drumul printre stîncile abrupte, mărginit şi într-o parte, şi într-alta de prăpăstii adînci, era greu şi primejdios. Un pas greşit sau o mînă mai slab încleştată de stîncă puteau fi fatale. Dar Voicu şi tovarăşii lui nu ştiau ce-i frica. Ei judecau repede şi cu chibzuinţă, cucerind fără răgaz metru cu metru, piatră cu piatră…

Nu tot la fel se petreceau lucrurile şi cu grupul celălalt. Lui Conrad Schratt, John Duklas, Charles Nicoile, Arhimede Praxagoras şi Caius Dancea, ascensiunea le era nespus de dificilă. Echipaţi cu bocanci ţintuiţi, cu pantaloni golf, flanele groase de lînă şi jachete din pînză impermeabilă, sprijinindu-se în pioletele lor cu formă de tîrnăcop, ei urcau anevoie povîrnişurile repezi. Noroc că cei opt ţărani, care erau la cîţiva paşi în urma lor, duceau toate bagajele: rucsacurile, sacii cu alimente, foile de

cort, aparatele, butoiaşul cu dinamită, precum şi tot felul de unelte pentru săpat: ciocane şi tîrnăcoape de fărîmiţat piatra, sape, cazmale şi lopeţi…

Când soarele a ajuns la nămiezi, Voicu şi echipa sa au trecut de cea de-a cincea terasă de piatră. Apoi, cotind-o către nord-vest, au întîlnit în cale un nou obstacol: un grup de stânci ale căror vîrfuri dantelate se înălţau parcă pînă la cer. Dincolo de „jandarmii” aceştia de piatră, sus, pe platou, se desfăşura o ciudată cetate, cu turnuri în chip de contraforturi şi ziduri groase durate din piatră.

– Pe unde scoatem cămaşa, fraţilor? rosti Voicu, căutînd cu mîna streaşină înspre uriaşul de stîncă şi, mai sus, spre cetate.

– Ei, asta-i bună! izbucniră deodată ceilalţi flăcăi… Doar nu ne-om da bătuţi? Mergem înainte, drăguţule!

Şi Voicu, abia stăpînindu-şi bucuria, fiindcă nu vruse decât să-şi încerce soţii, începu să cerceteze cu atenţie încordată peretele de piatră… Iată, acolo spre dreapta, cam cu două capete deasupra creştetului său, abia se zăreşte cu ochiul liber o crăpătură în stîncă… Încet, ca o broască ţestoasă, tînărul ţăran începu să se caţăre pe peretele abrupt. La început s-a prins cu cîteva degete, pe urmă cu amîndouă mîinile. Apoi, facînd un efort îşi vîrî în crăpătură picioarele. După care corpul îi aluneca pe un prag întărit…

După ce se opri cîteva minute să-şi prindă răsuflarea, Voicu bătu într-o fisura a stîncii un piton. Înfipse în ochiul pitonului de oţel carabiniera şi lăsă să alunece de a lungul dispozitivului capătul unei fringhii… Unul după altul, membrii expediţiei se căţărară pe scara suspendata şi ajunseră pe pragul de piatră, de unde – ţinîndu-se cu mîinile de ieşitura stânciii – pătrunseră pe platoul pe care urma să se amenajeze tabăra…

*

În după-amiaza celei dinţii zile de la sosire, toată

lumea a fost ocupată cu ridicarea taberei. Cele trei corturi au fost întinse, în formă de triunghi, către extremităţile platoului. În cortul de pe latura nordică s-au instalat cei patru străini şi Caius Dancea; în cel de pe latura vestică s-au depozitat aparatele, alimentele, uneltele şi butoiaşul cu dinamită, iar pe acela de pe latura sudică l-au luat în stăpînire Voicu şi tovarăşii săi…

O dată instalaţi, membrii expediţiei făcură primele sondaje în vederea începerii săpăturilor.

Platoul era complet lipsit de copaci şi după toate aparenţele reieşea că a fost amenajat de mîna omului.

Totuşi, procedînd la o amănunţită explorare a terenului, nu au reuşit să dea de nici un fel de urme de vechi aşezări, afară doar de cele două turnuri patrulatere parţial dezvelite probabil de cercetătorii anteriori.

Rămînea, aşadar, să orienteze săpăturile în direcţia unuia din turnuri. După ce au făcut măsurătorile necesare, au trecut la trasarea secţiunii (şanţului) ce trebuia să delimiteze locul ales. Echipa lui Voicu primi dispoziţia să defrişeze cu cazmalele terenul acoperit de o vegetaţie măruntă, în timp ce Schratt cu ajutorul unui echer verifica unghiurile formate de sfoara întinsă între ţăruşii înfipţi la colţurile secţiunii. Mai mult s-au oprit arheologii la latura de vest a secţiunii, acolo unde se afla turnul şi după un îndelung conciliabul în cinci, au hetărît să atace acolo cu săpătura.

Încă din primele zile s-au întîmplat evenimente deosebite. Săpînd la baza turnului, au căpătat curînd convingerea că acesta nu era decât unul din elementele unui întreg ansamblu de construcţii. Lucrătorii reuşiră să degajeze un perete de zid care, după toate probabilităţile, compunea una din laturile unei incinte de cetate.

Tehnica zidului era cu totul neobişnuită. Două rînduri de blocuri erau aşezate faţă în faţă. Spaţiul dintre ele era

umplut cu pietre sfărîmate, cu blocuri mai mari de calcar şi cu pămînt, formînd o umplutură. Pentru ca cele două rînduri de blocuri să nu se îndepărteze unul de celălalt, unele din blocurile din faţă erau legate de celelalte din spate prin bîrne de lemn transversale pe zid. Capetele bîrnelor cioplite în formă de coadă de rîndunică se introduceau de sus în jos în scobiturile anume săpate în suprafeţele de sus ale blocurilor.

O dată fixate rîndurile de jos cu bîrne şi umplutură de pămînt şi pietre, se aşezau deasupra alte rînduri de blocuri legate prin acelaşi sistem. Bineînţeles că legătura prin bîrnele de lemn, arheologii o deduceau mai mult după conformaţia jgheaburilor şi piroanelor de fier găsite printre dârîmături. Lemnul nu supravieţuise veacurilor şi mileniilor ce se scurseseră.

Au trecut doar citeva zile şi săpătorii reuşiră să degajeze în întregime peretele de zid până la locul unde acesta se încheia cu un alt perete, formînd un perfect unghi drept. Nu mai încăpea nici o îndoială că erau laturile unei incinte de cetate.

Procedînd cu grijă la degajarea zidului, reuşiră să dea de intrarea în turn. Un rând de scări de piatră ducea din interiorul cetăţii spre o deschidere destul de largă pentru a îngădui introducerea unor materiale sau maşini de luptă. Lumina în turn venea fie prin uşa deschisă, fie prin deschizături făcute în ziduri.

Primele investigaţii făcute în interiorul turnului au avut ca rezultat descoperirea unor fragmente ceramice, pereţi de chiupuri, ceşti şi vase cu ornamentaţii simple şi lustruite în exterior. Pasta din care erau lucrate era destul de fină, bine frămîntată, dar slab arsă. Cele mai multe erau făcute cu roata, foarte puţine manual. În preajma incintei, ca şi în interiorul turnului, mai găsiră frînturi de arme, pumnale de fier, mînere de săbii lucrate în bronz, călcîie de suliţe, săbii de fier cu două tăişuri,

aplice[7] de bronz şi fibule de argint.

Lucrările de dezvelire a cetăţii dacice continuau cu însufleţire. Era în această îndîrjire a săpătorilor ţărani ceva din patima străbunilor căutători de comori, dar şi interesul pentru aceste ciudate zidiri, despre al căror trecut ştiau atât de puţin… Ceea ce i se păru ciudat însă lui Voicu, care-şi îndrăgise de-a binelea munca, era faptul că domnii cei străini o încetiniseră cu treaba… „Se poate să fie numai o părere – îşi spunea flăcăul. Ce poate şti o minte de ţăran prost de rosturile şi îndeletnicirile unor învăţaţi…?” Şi, liniştindu-şi cugetul, se apuca să sape vîrtos.

*

Soarele era de o suliţă pe cer cînd îşi făceau apariţia, cu ochii umflaţi de somn, Conrad Schratt, John Duklas şi Caius Dancea. Cum îi zărea sosind, Voicu o pornea în fugă către cortul de pe latura vestică, de unde se întorcea în grabă cu aparatul topometric şi un scăunel pliant de piele, pe care le dădea inginerului.

John Duklas se aşeza alene pe şaua scăunelului, îşi potrivea luneta aparatului în orbita ochiului drept şi începea să măsoare platoul în lung şi-n lat. Când şi când, el nota tacticos diferite dimensiuni într-un carneţel cu scoarţe decolorate şi apoi, oftînd din greu, ca după cine ştie ce mare efort, ducea la gură sticla de whisky, pe care nu uita niciodată s-o ia cu dînsul.

În timpul acesta, Conrad Schratt şi Caius Dancea, urmaţi îndeaproape de Voicu, treceau în revistă, gravi ca doi generali, echipa de săpători. Arheologul nu scotea o vorbă. Nici măcar nu răspundea la salutul oamenilor. Se oprea tăcut în faţa materialelor adunate pe malul săpăturii şi privea îndelung. Arareori, pe faţa lui înflorea un surîs abia perceptibil şi atunci, pe neaşteptate, culegea din grămada de lucruri câte o relicvă, o examina

---

7 Aplică – podoabă

distrat, după care o punea la loc. La sfîrşitul inspecţiei lui Conrad Schratt şi a lui Dancea, sosea cu o precizie matematică sculptorul Nicolle, care organiza spălarea, ambalarea şi etichetarea materialelor. Fiecare primea un număr de ordine, după care erau transportate în depozitul instalat în cort. De îndată ce isprăvea cu selecţionarea vestigiilor arheologice, sculptorul desfăcea burduful aparatului de fotografiat şi începea să fotografieze, în fel şi chip, ruinele zidului arhaic, stîncile abrupte din împrejurime, ţăranii muncind la săpături şi bivuacul.

Singurul om care nu părăsea zi şi noapte cortul era profesorul Arhimede Praxagoras. Cufundat în gîndurile şi cărţile sale vechi, el scria fără încetare şi cu pasiune nepotolită jurnalul expediţiei arheologice de pe muntele Piatra Rea…

După-amiezele şi serile nu erau nici ele mai variate. În faţa ceaunului de mămăligă, Voicu şi tovarăşii lui se gîndeau la îndepărtata şi necunoscuta Americă, unde vor avea s-o pornească în curînd, pentru a-şi croi o viaţă mai fericită, iar domnii stăteau tolăniţi în hamace, mîncînd conserve şi ronţăind biscuiţi, bînd whisky, prizînd tabac şi jucînd cărţi…

Şi, totuşi, în cea de-a 14-a zi s-a întîmplat un eveniment „important”… Domnii au dat de fundul sticlelor cu băuturi scumpe, iar Voicu a fost trimis în grabă mare către satul de la poalele muntelui ca să aducă cîteva damigene cu vinars de cireşe de la conacul babacăi lui Caius Dancea. De bună-seamă că nişte butelci cu ţuică romînească nu sînt cine ştie ce lucru mare, dar de la ele se trage faptul că expediţia arheologică s-a mai îmbogăţit cu încă un membru, despre care cititorul va avea să afle în capitolul ce urmează…

CEEA CE NU ŞTIA ARHEOLOGUL PÎRVU

Întins în pat, în camera de oaspeţi a învăţătorului Cezar Mănoiu din Cosmeşti, arheologul Corneliu Pirvu recapitula în gînd întîmplările prin care a trecut în săptămîna de când părăsise Bucureştii…

Intîlnirea cu patrula, arestarea lui Berde în casa conspirativă de la poalele Tîmpei, plecarea din Braşov şi sosirea după multe peripeţii, aici, la poalele muntelui Piatra Rea, în satul acesta uitat de dumnezeu.

Mai mult decât întîmplările şi locurile l-au impresionat oamenii pe care i-a cunoscut… Muncitorul postăvar Ducu, colţuros ca o stîncă, dar tăinuind un suflet nobil… Apoi acel student Berde, neînfricat luptător şi, în acelaşi timp, un sentimental iremediabil… În ce temniţă o fi zăcînd acum?… Ultima oară l-a văzut în lanţuri, pe uliţa principală a Braşovului, încadrat între baionete cu alţi cinci tovarăşi de luptă găsiţi la casa conspirativă.. El, Pîrvu, tocmai părăsea casa unde studentul îl introdusese în cercul prietenilor săi… Zbirii l-au găsit încă în curtea clădirii… O dată mai mult l-a ajutat prezenţa sa de spirit… Văzînd nişte lemne împrăştiate lângă un şopron, s-a prefăcut că le stivuieşte. Îmbrăcat cum era în straie ţărăneşti, agenţii au crezut că o fi vreun muncitor tocmit la căratul lemnelor şi nu i-au dat importanţă. Până să răscolească casa şi să-i aresteze pe conspiratori. Pîrvu a reuşit să dispară…

„De unde răsar aceşti oameni minunaţi?” – se gîndea arheologul.

Iată şi acest bătrân apostol, învăţătorul Cezar Mănoiu… Timp de mai bine de treizeci de ani a dat de furcă autorităţilor austriece şi maghiare, răscolind focul ce mocnea încă sub cenuşa revoluţiei lui Bălcescu şi Petöfi. Dintr-un profesor erudit, cu studii la Viena şi Berlin, au făcut un învăţător anonim într-un umil sat de munte.

Mulţi din prietenii de la Braşov a lui Berde au fost discipolii acestui revoluţionar veteran. De altfel, ei l-au îndrumat la dînsul. Cezar Mănoiu i-a promis să-l ajute… Dar cum? Asta rămîne să vadă…

O bătaie uşoară în uşă îl întrerupse din meditare… Pîrvu sări sprinten din pat. Se îmbrăcă într-o clipită şi intră în camera alăturată. Învăţătorul, un bătrînel uşor adus din spate, cu o barbă colilie pieptănată cu grijă, stătea de vorbă cu un flăcău chipeş, îmbrăcat cu o cămaşă înflorată… Privindu-l pe voinicul cu boiul drept şi părul negru lăsat pe spate în chip de plete, Pîrvu avu un moment impresia că are în faţă o figură de ţăran dac, aşa cum apărea pe basoreliefurile Columnei lui Traian. Învăţătorul, parcă ghicindu-i gîndul, îi aruncă o căutătură şăgalnică:

– Ei, îţi place flăcăul pare-mi-se!… Asta-i Buda, finu-meu, americanul!…

Flăcăul, vădit stînjenit, mai puţin de prezenţa străinului cât de recomandarea învăţătorului, se grăbi să intervină:

– Îo mi-s romîn şi nu american!…

Învăţătorul nu-l lăsă să termine şi continuă amuzîndu-se să-l aţîţe pe tînăr.

– N-o că eu m-am scris pentru America, şi nu Voicu Buda… Eu m-am vîrît vătaf la veneticii ăia, să-i slugăresc pentru dolari…

Apoi, întorcîndu-se spre Pîrvu: Îl auzi, dragule?… Haiducul ăsta, care a băgat spaima în nemeşi, s-a făcut acum mieluşel pe şantierul străinilor, fiindcă le-a promis la toţi să-i expedieze în America… Halal strănepot al lui Horia… Ptiu…!

Flăcăul, întărîtat de-a binelea, scăpară flăcări din ochi…

– Ruşinează-mă, naşule, dar io unul nu mai pot…! Mi s-a urît de robotă la nemeşi şi de ghionturi de jindari… Vreau să am şi io pămîntul meu. Căsoaia mea…

Bătrînul învăţător nu se lăsă impresionat:

– Du-te, te aşteaptă cu moşioara gata pregătită şi-o să-ţi dea şi cîţiva negri pe deasupra... Voicu Buda, mare fermier şi proprietar de sclavi!...

De pe chipul bătrînului, dispăruse orice urmă de zîmbet... Avea acum o căutătură ameninţătoare:

– Ascultă, băiete... Pămîntul tău e aici, pămînt udat de sînge de viteji şi lacrimi de mame. Aici sînt şi mormintele străbunilor tăi, ai noştri... Te-ai năimit să sapi colo sus pe munte... Întreabă-l pe învăţatul ăsta venit cale de sute de poşte ce aprigă pornire l-a mînat spre aceste locuri sfinte... Cu mii de ani în urmă, un popor brav de plugari a apărat cu neasemuită virtute acest pămînt darnic... Privit-ai tu cetăţile cele durate din piatră şi sudoare?... Sînt cetăţile vitejilor daci... Dar ce ştii tu, biet năimit la venetici... Tu te gîndeşti la fermuşoara ta...

Pradă uneia din acele furii care amintesc de temutul răzvrătit de pe vremuri, bătrînul părea că uitase de prezenţa lui Pîrvu. Acesta, deşi nerăbdător să afle câte ceva despre munca de pe şantier şi mai ales despre posibilităţile de a pătrunde acolo, asculta cu interes disputa dintre învăţător şi flăcău... în cele din urmă se crezu îndreptăţit să intervină:

– Lasă-lasă, nu e dracul atîta de negru, Cezar-baci. Mai bine să ne spună dacă se poate cumva să mă angajez pe şantier?...

Flăcăul privi cu neîncredere pe străin... După straie părea să fie ţăran de peste munţi, dar palmele erau de surtucar de la oraş. Învăţătorul înţelese gîndul ascuns al lui Voicu şi se grăbi să-i risipească neîncrederea:

– Dumnealui, zise bătrînul arătînd spre Pîrvu vrea să lucreze pe şantier. De meserie e arheolog ca şi fîrtaţii de sus de pe munte... Numai că el e romîn de al nostru. Vrea să ştie ce fel de oameni sînt străinii tăi şi daca l-or primi să lucreze alături de ei. Cât despre straiele

ţărăneşti, află că e îmbrăcat aşa, ca să nu-l dibuie penele de cocoş că s-a furişat de la fraţii noştri de dincolo, din Regat…

Buda era neîncrezător de felul său în surtucarii de la oraş. Dar el îi iubea pe bătrînul învăţător ca pe un părinte. Aşa că recomandarea lui a fost cea mai bună carte de vizită pentru străin. Cu glas potolit, flăcăul se apucă să istorisească:

– Apoi drept e că învăţaţii străini nu se poartă chiar aşa de colţuroşi ca nemeşii de la noi… Mîncare ne dau bună, iar la treabă nu ne împing cu coarnele din spate… Dar ce nu-mi place nici mie şi nici la ceilalţi ortaci e că nu ne lasă să îmblăm slobozi… Ne-au urcat pe creastă de munte şi ne-au făcut tabără ca la ostăşie… Cică să nu care cumva să ne apucăm de rele aici, în vale. Şi-apoi, ce fel de contract e şi ăsta?… Nici tu simbrie, nici tu arvună… America şi-atît!… Nu-ţi place, pe-aici ţi-e drumul!… „Sînt destui amărîţi gata să-şi ia lumea-n cap" – spune Herr Schratt… Dar mai e ceva… Flăcăul se opri o clipă, dar, încurajat de privirea bătrînului, continuă: Nu prea pricep ce rosturi învîrtesc boierii ăştia străini. Drept e că noi, ăi din opinca, sîntem proşti şi nu putem ajunge la înţelegerea unui om învăţat… Dară prea se învîrt ei de pomană, ca omul venit la tîrg să caşte gura şi nu să cumpere… Nu se omoară ei nici cu munca şi nici cu învăţătura… Toată ziulica se ciorovăiesc pe limba lor păsărească… Pre cât gîndesc eu, după căutătura lor strîmbă, oamenii ăştia au ceva pe cuget şi nu le arde lor de cioburi de oale, fiare şi zidărie de cetate…

– Poate o fi căutînd aur? îl ispiti Pîrvu.

– Nici pe atât!… Că de-ar fi aşa, s-ar opinti la treabă mai avan ca zgîrciobul din poveste!…

O clipă, îndoiala se strecură în sufletul arheologului… Dacă?… Dar nu, e imposibil!… Ce poate pricepe un flăcău, abia ştiutor de carte, despre munca unui

cercetător?... Pîrvu se hotărî în cele din urmă să pună întrebarea care-l frămînta în cea mai mare măsură:

– Crezi, băiatule, c-or fi bucuroşi boierii tăi să mă primească să lucrez alături de dînşii?...

Flăcăul se scărpină după ceafă, în semn de nehotărîre:

– Nu ştiu cum să vă spun, dar să nu mi-o luaţi în nume de rău... O vorbă pe la noi spune că pupăza o cunoşti după moţ şi omul după ochi... Mie nu-mi plac ochii lui Herr Schratt şi nici ţîfna lui...

Pîrvu era nedumerit. Ştia ceva flăcăul?... Ce bază poate pune pe vorbele lui, dar mai ales pe părerile lui?... Adresă o privire rugătoare bătrînului, cerîndu-i parcă să-l scoată din încurcătură:

– Dumneata ce spui, Cezar-baci?

Bătrînul chibzui o clipă, apoi răspunse:

– Eu zic că mai bine vede un chior cu singurul lui ochi decît dacă se foloseşte de o pereche de ochi străini... Calea de aici până la munte e mai scurtă ca de la Bucureşti încoace. Trebuie s-o străbaţi şi pe aceasta...

– Să le spun că-s arheolog?...

– Au în straie de arheolog ai venit aici?...

Pîrvu pricepu... Trebuia să se angajeze pe şantier ca simplu muncilor, şi dacă Buda s-a înşelat în ce priveşte rosturile şi apucăturile străinilor, are timpul să întoarcă straiele pe dos şi să-şi arate adevărata înfăţişare...

Toţi trei căzură de acord ca în dimineaţa următoare Pîrvu să se prezinte conducerii şantierului şi să ceară să lucreze laolaltă cu ceilalţi muncitori. Un locşor o mai fi la cazan... ca tot nu se înghesuie prea mulţi la simbria cea americană!

VOICU BUDA DESCOPERĂ O LUME NOUA

Trecuseră mai bine de două luni de când colonia de pe muntele cel prăpăstios se îmbogăţise cu un nou

membru: un ţăran bejenar de dincolo de munţi, aciuat în văgăunele acestea de piatră, mînat de cine ştie ce necazuri şi pustiuri ale inimii. Încrederea pe care Voicu Buda o arăta bejenarului, dar mai ales firea dreaptă şi deschisă a acestuia îi cîştigaseră dragostea tovarăşilor de muncă. Le plăcea tînărul acesta copt la minte şi la trup, cu pielea obrazului, e drept, cam subţire, dar muncitor de nădejde şi povestitor nevoie mare!...

Mai mult decât toţi se bucura de noul prieten Voicu. Singur el cunoştea taina bejenarului şi numai faţă de dînsul îşi dezvăluia Pîrvu gîndurile ce-l frămîntau, ca şi comoara de învăţătură pe care o stăpînea.

Tîrziu, după terminarea lucrului, când umbrele nopţii cuprindeau într-o mîzgă neagră oameni şi corturi, cei doi prieteni tăifăsuiau întinşi pe saltelele de muşchi despre întîmplări din vremi de mult apuse. Întîmplări din care mintea ageră a lui Voicu ştia a scoate învăţătură pentru vremi mai noi, deopotrivă neînţelese până atunci de flăcău!...

În poveştile lui Pîrvu era vorba de neamuri şi seminţii care au trăit cîndva pe acele meleaguri şi chiar pe altele mai îndepărtate. Se minuna mult Voicu de traiul şi obiceiurile din cale afară de ciudate ale unor popoare ce au dăinuit pe pămîntul îmbrăţişat de trei ape şi mai încolo, către ţinuturile dinspre soare-răsare, unde se întindea puterea regilor sciţi...

Mai mult însă dintre toate poveştile îi plăceau lui Voicu cele care pomeneau despre străbunii daci...

Cît de mult preţuiau ei libertatea o arătau cetăţile acestea în care luptau laolaltă împotriva cotropitorului – bărbaţi, femei şi copii. Nu-i înspăimîntau nici furtunile înfricoşătoare – urcaţi pe munte, trăgeau cu săgeţile în norii cei întunecaţi –, nici moartea cea hîdă, pe care o întîmpinau cu nepăsare. Doar traiul de robi îi înspăimînta şi atunci când mugea bătălia sub ziduri ridicau metereze

de trupuri şi lănci. Vitejia lor era întrecută doar de cumpătarea şi înţelepciunea lor…

Povestea Pîrvu despre acel cotropitor trac Lisimah, care căzuse prizonier cu generalii săi pe vremea regelui Dromihete… În loc să-i arunce în temniţă. Dromihete a dat un ospăţ în cinstea învinşilor. Prizonierii au fost ospătaţi numai în vase de aur şi cu cele mai alese bucate, în timp ce regele şi curtenii se ospătau cu mei şi legume în vase sărăcăcioase de lut. S-au mirat din cale afară Lisimah şi generalii săi de această ciudăţenie.

Atunci Dromihete l-a întrebat pe trufaşul cotropitor:

– Au care soi de ospătare îţi place mai mult?

Lisimah a zis:

– Desigur, cel cu bucate alese şi în vase de preţ!

La care regele dac i-a răspuns:

– Dacă e aşa, ce cauţi tu în tara noastră săracă Vasele de aur în care te-am ospătat sînt prada noastră de război. Ele au fost ale tale… De ce atunci te-ai mai ostenit pînă pe meleagurile noastre

*

Prietenia lui Voicu cu tînărul arheolog de peste munţi aduse adîncă tulburare în viaţa flăcăului…

Copil de pripas, crescut pădureţ laolaltă cu făpturile necuvântătoare tocmit să le păzească, Voicu se găsea pentru a doua oara în tovărăşia unor oameni ale căror preocupări contraziceau în chip nefiresc părerile pe care şi le făcuse despre rosturile omeneşti.

Prima dată se întâmplase atunci când, încă copilandru fiind, se aciuase pe lângă casa învăţătorului Mănoiu. Deprinzîndu-l să descifreze buchile, Cezar-baci a deschis fereastră de lumină în sufletul întunecat de amarnică obidă şi neştiinţă al feciorului de iobag. Dar ispitele erau multe şi patima de pămînt prea arzătoare pentru a nu se pune de-a curmezişul avînturilor încă nelimpezite ale flăcăului…

Caius Dancea ţintise bine. El cunoştea slăbiciunile fostului copil de curte de pe moşia tatălui său. Nu cu gîrbaciul vătafului poţi domoli pornirile aprige ale acestui fiu al munţilor, ci ispitindu-i dorurile tăinuite după un trai mai bun de ţăran liber.

Fluturîndu-i pe la nas perspectiva plecării într-o ţară unde pămînturile abia îşi aşteaptă stăpînii, Dancea reuşise să îmblînzească vremelnic firea răzvrătitului… Dar iată că acum venise acel învăţat în straie de ţăran, învolburînd apele statornicite şi abătîndu-le spre alte făgaşuri, parcă mai luminoase şi mai vrednice de luat în seamă.

De multe ori, Voicu se surprindea stăruind îndelung asupra unor cioburi de vase şi ciudate cioplituri în piatră găsite în incinta şantierului. Povestirile lui Pîrvu retrăiau aievea în închipuirea flăcăului şi fiecare descoperire cât de neînsemnată îl bucura ca o nouă mărturie a existenţei acelor străbuni de care se simţea mîndru…

Cu greu profesorul Corneliu Pîrvu reuşea să tempereze zelul lui Voicu. Ferindu-se să tragă vreo concluzie definitivă atâta timp cât nu va fi dumirit în ce priveşte apele în care se scaldă arheologii străini, Pîrvu păstra numai pentru dînsul unele observaţii ce-l nelinişteau în privinţa adevăratelor planuri ale expediţiei. Ar fi vrut din toată inima să-i împărtăşească şi lui Voicu îndoielile ce-l frămîntau, dar cîtă vreme nu avea în mînă toate firele întunecoasei afaceri nu putea clinti încrederea tînărului său învăţăcel, ca şi a celorlalţi ţărani în rosturile straniei expediţii.

Deznodămîntul trebuia însă să vină mai repede decât s-ar fi gîndit şi într-un chip cu totul neaşteptat…

EXPLOZIA DIN VÎRFUL MUNTELUI

Era o seară de miez de vară, cu zăpuşeală

prevestitoare de furtună. Muncitorii coloniei de pe munte abia isprăviseră masa şi neavînd chef de somn, stăteau pe jos la intrarea cortului, iscodindu-l pe Voicu cu fel de fel de întrebări…

– Măi Voicule, mă, când am venit aici, ne strîngeam bine în cojoace şi amu ne-am lepădat şi cămeşile… dar de rîcîit muntele tot n-am isprăvit!…

– Apoi ce tot mă luaţi pe mine la întrebări, zise Voicu cu glas răstit. Ne-am angajat să facem treabă la boieri şi-i musai s-o gătăm. Asta e!

– S-o gătăm, vezi bine, rostiră oamenii întunecîndu-se la faţă… Dar dacă ne-apucă iarna şi îngheaţă apele oceanului… cum mai ajungem noi în America?…

– Mai întîi că apele oceanului nu îngheaţă niciodată… Şi, la urma urmei, socoteala asta s-o ţină domnii! adăugă Voicu, strîngînd nepăsător din umeri.

– Vrasăzică din ăştia îmi eşti, feciorașule!? izbucni un ţăran între două vîrste, aruncîndu-i o uitătură cruntă. Noi credeam că ne vrei binele cu America şi când colo ne-ai vîndut cu toptanul boierilor străini!…

– Aşa e! Aşa e!… Ne-a vîndut ticălosul!… se auziră şi alte glasuri… Sfada era în toi când ecoul sudălmilor şi vorbelor grele rostite de-a valma ajunse până la cortul arheologilor…

Conrad Schratt şi Caius Dancea o porniră în grabă spre locul de unde se auzea cearta. Dar tocmai când ajunseră în spatele cortului ocările încetară ca prin farmec, auzindu-se doar un glas potolit:

– Măi oameni buni, geaba v-aţi ieşit din pepeni şi v-aţi năpustit ca nişte ulii asupra lui Voicu. El n-are nici o vină!… S-a lăsat amăgit la fel ca voi toţi de basmul cu America…

– Basm-nebasm. Trebuie s-ajungem în America!… Că prea ni-i cîinoasă viaţa la căşile noastre…

– America voastră este aici… unde v-aţi născut,

continuă acelaşi glas cumpătat. Nicăieri pe lume grîul nu-i mai auriu, porumbul nu creşte mai înalt şi traiul cel bun nu-i mai pe aproape…

– Vorbele tale sînt pline de adevăr, rostiră oamenii… Dar ce folos dacă din toate bogăţiile astea care ne trec prin mîini nu ne rămîne nici măcar să ne lingem deştele?!…

– Ehei, aiastă socoteală nedreaptă ce-au orînduit-o boierii şi grofii… se cere musai schimbată!

– Dar cum, bre omule, întrebară toţi cu sufletul la gură… Cînd ei au de partea lor şi logofeţii, şi jandarii, şi guvernul de la Pesta şi chiar pe drăguţul de împărat de la Viena?!…

– E adevărat că stăpînit sînt astăzi mai răi şi mai puternici ca oricînd. Dar ei se vor da în lături cu mare spaimă atunci cînd, la fel ca în ’48, mulţimile se vor revărsa ca o mare înfuriată peste capetele lor netrebnice!

– Iar până atunci să stăm şi sa le răbdăm jugul şi neomenia? oftară cu năduf ţăranii.

– Ba, dimpotrivă!… Să ne ridicăm glasurile fără temere, fiindcă închisorile n-or putea să cuprindă întreg poporul!… Şi de n-or înţelege de vorbă răspicată, apoi i-or dumiri pe boieri şi pe vistavoii lor ţepuşile furcilor şi tăişurile coaselor!…

(Urmare în numărul viitor)

Pentru a vă asigura primirea regulată a revistei „Știință și Tehnică" și a colecției „Povestiri științifico-fantastice" în perioada concediilor de odihnă și a vacanței de vară, prelungiți-vă abonamentele din timp.

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică" și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice" se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservire în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

APARE DE TREI ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU